

Spatial and security analysis of drugs in the Middle East and its impact on sustainable regional peace and security

Reza Eltiyami Nia^{*}, Amir Dorj^{}**

Sayyed Hamdallah Akvani^{*}, Sayyed Abas Gandil^{****}**

Abstract

The main issue of the current research is that drugs affect public security and there is no doubt that people are the pillars of society. Therefore, whenever drugs dominate the society and the phenomenon of drug addiction appears in the society, the society will be sick with the most dangerous pests and stagnation, violation and backwardness will dominate the society and chaos will spread and that The society becomes an easy prey for the enemies to easily influence and dominate that society and their wealth, beliefs and religion and weaken them, and the weakening of the individual leads to the weakening of the efficiency of the society. Therefore, this process is a threat in general it is for production and national economy. The purpose of this research is to investigate and analyze the security and political aspects of drugs in the Middle East. For the statistical and graphical analysis of patterns of distribution centers of drug trafficking in the Middle East from statistical methods of average center Standard deviation ellipse and clustering tests including nearest neighbor and kernel density estimation method were used. **The findings** of the research show that during the years 2000 to 2021, the highest concentration of drug discovery is in Turkey, northern Syria, Iraq, Iran,

^{*} Associate Professor of Department of Political Science, Yasouj University, Yasouj, Iran (Corresponding Author), eltyam81@yahoo.vom

^{**} M.A in Geography and Urban Planning, Department of Geography, Hamadan University, Hamadan, Iran, amir.dorj@gmail.com

^{***} Associate Professor of Department of Political Science Yasouj University, Yasouj, Iran, akvani@yu.ac.ir

^{****} Associate Professor of Department of Political Science, Quaid-i-Azam University, Pakistan, syed572@hotmail.com

Date received: 18/09/2023, Date of acceptance: 13/05/2024

Afghanistan, and Pakistan. That there are the most centers of crime in this area, that this area has a more critical situation than other regions in the Middle East. The countries of Qatar, the United Arab Emirates, and Kuwait have less density in terms of the distribution of drug crimes than other countries in the Middle East.

Keywords: drug trafficking, spatial analysis, crimes, crime hotspots.

Introduction

The present study was developed and conducted based on Buzan's security theory. Buzan places his main emphasis in security analysis on the level of regional analysis and believes that countries should allocate a special place to the "regional dimensions of security" in their foreign policy and pursue security in its multidimensional dimensions; in other words, his main distinguishing feature of post-Cold War security studies from the Cold War era is the breadth of the scope of security and the inclusion of issues such as drugs, immigration, transnational and subnational criminal (terrorist) organizations, and the environment and economic welfare, which were not previously included in security definitions (Tabatabai, 2014: 21). In this regard, considering the comprehensive view that the Copenhagen and Buzan schools have on security, this theory is used in the present study.

Materials & Methods

This research employs a descriptive – analytical and correlational method with a Qualitative and exploratory approach to study the reasons of the spread of narcotics and its security and political dimensions in West Asia. For statistical and graphical analyses of patterns of drug trafficking distribution centers in the Middle East, statistical methods such as mean center, standard deviation ellipse, and clustering tests including nearest neighbor and the Estimate kernel density method in GIS will be used.

Discussion & Results

The findings reveal a significant relationship between multiple variables and the spread of the spread of narcotics and its security and political dimensions in West Asia. These factors and variables includes:

Social factors:

Weak religious faith and desire for fun, insecurity and lack of comfort and social problems. Family breakdown, lack of use of leisure time, non-religious friends and

social restrictions, ignorance of the harms and dangers of addiction, love of experimenting and imitating parents and others.

Political and security factors:

Lack of a democratic, stable and strong government in these countries or a fragile and weak government, instability and insecurity in the region, lack of precise border control by governments, ethnic and geographical considerations and lack of government control over some regions, laxity and negligence in implementing laws and corruption and contamination of political and security officials and Lack of coordination between various judicial, security, and political institutions in some West Asian countries. Also, The permeability of borders, the lack of economic and business security in border areas, the lack of border surveillance and cooperation between regional governments in the fight against drugs and smuggling, and the lack of honesty and serious cooperation between the United States, NATO, and Western governments in the fight against and eradication of drugs.

Economic factors:

Large number of foreign workers, abundance of money and luxuries, greed for quick profits, unemployment and poverty in West Asian countries. The abundant economic income that some Western governments, terrorists, and some organizations such as NATO and Western-affiliated agents and countries receive from drug and arms trafficking has created an underground economy and widespread money laundering.

Conclusions

The findings of this study show that drug trafficking is a security threat. Transnational organized crime can be considered a new security threat, examples of which include arms, drug, human trafficking, and... Groups active in organized crime operate secretly and in networks and are so complex that it is difficult to penetrate them. Organized crime weakens the authority of governments and reduces their influence in their territories. The people of the Middle East are victims of a type of international drug trade and have suffered many security, economic, social, and cultural losses from this area. The permeability of borders and the poor functioning of borders in drug trafficking and other goods, evil and insecurity, some regional and international political forces, and Western interference are among the factors that have been listed in this study as factors that are destructive to the national security of Middle East countries.

Bibliography

- Ebrahim Bay Salami, Gholam Heydar (2006), *Perspectives on Sustainable Development of Eastern Iran*, Geographical Research, No. 77, pp. 46-66(In Persian).
- E'atat, Javad (1995), *Geopolitical Features of the Middle East*, Series of Middle Eastern Studies Articles, Tehran: Center for Scientific Research and Strategic Studies of the Middle East, Vol. 4, pp. 2-10(In Persian).
- Afzali, Rasoul; Tabatabaei, Abbas (2019), *Challenges and capacities of the eastern border areas of the country in combating drug trafficking*, Border Sciences and Technologies, Volume: 8, Issue: 3 (30), Pages: 23-46(In Persian).
- United Nations (2022) *Report of the International Narcotics Control Board in the year*, Vienna, United Nations publications, January (in Arabic).
- Al-Mohannadi, Khaled Hamad (2013) *Drugs and their psychological, social and economic effects in the Gulf Cooperation Council countries*, Criminal Information Center for Drug Control of the Persian Gulf Cooperation Council (in Arabic).
- Belqziz, Abdul-Ilah (2002) "Politics in the Balance of the Relationship between the Army and Authority," in the Army, Politics, and Authority in the Arab World, Center for Arab Unity Studies, Beirut (in Arabic).
- Banhari, Abdullah (2004) "The Impact of Drug Addiction and Trafficking on the National Security of the Islamic Republic of Iran", Master's Thesis, Islamic Azad University - Research Sciences Branch, Faculty of Humanities, Tehran (In Persian).
- Haqqanah, Jafar (1998), *Drug trafficking and its impact on the national security of the Islamic Republic of Iran*, Strategic Studies, preface 2, pages 170-143 (In Persian).
- Khadduri, Majeed (1972), *Political Trends in the Arab World, the Role of Ideas and Ideals in Politics*, Beirut 1972(In Arabic).
- Rezavian, Mohammad Taqi (1979) "*Middle East*", Tehran, Vol. 1, pp. 182-184(In Persian)..
- Shawazi, Abbas (2010), *the relationship between geography and security with emphasis on the special role and work of the police force*, Quarterly Journal of Police Science, Year 9, No. (In Persian).
- Ghorbani, Ebrahim; Taqi Fattah, Mohammad; Mansourifar, Vahid and Mokhtar Bahrami Mehr (2012), *Studying the threats and effects of drug trafficking from the border between Iran and Afghanistan and the performance of the Islamic Republic of Iran in combating it*, Scientific-Promotional Quarterly of the Faculty of Border Sciences and Technologies, Year 3, Issue 3, Fall 2012(In Persian).
- Ghorbanian, Hassan (2004), *Drug Smuggling and National Security of the Islamic Republic of Iran*, Master's Thesis, University of Tehran, Faculty of Management, Tehran (In Persian).
- Mohammadi, Amin; Abdolvahab, Pourghaz; Maedeh; Sadat Raaqeb (2013), *Construction and validation of the scale of causes of tendency to drug abuse in youth, case study of Khorasan Razavi province*, Quarterly Journal of Addiction and Substance Abuse Research, 7 (26): 73-93(In Persian).

257 Abstract

- Mohammadi, Hamid Reza and Mohammad Ghonji (2006), *Geopolitical Challenges of Drugs in Southwest Asia* (with Emphasis on Iran, Pakistan and Afghanistan), Quarterly Journal of Geopolitics, Spring 2006, Volume 2, Issue 1 (3): 90-121(In Persian).
- Mousai, Meysam; Garshasbi Fakhr, Saeed (2009), *Studying the relationship between unemployment and drug trafficking in Iran*, Iranian Social Issues Quarterly, Year 1, Issue 2: 145-167(In Persian).
- Mirmohammad Tabar, Ahmad; Mazloumi Khorasani, Mohammad (2017) "Meta-analysis of research conducted in the field of social issues in Iran (with emphasis on substance abuse)", Iranian Quarterly Journal of Social Issues, Year 8, No. 1(In Persian).
- Barzoukas, Georgios(2017) *Drug trafficking in the MENA, The economics and the politics*, November 2017 ,European Union Institute for Security Studies
- Behera, Bhagaban., (2013), *Drug Trafficking as a Nontraditional Security Threat to Central Asian States*, Journal of International Relations, 17(2) PP: 229–251
- Ewan W Anderson, *The Middle East: geography and geopolitics*, London, 2000; (1) p130-137.
- Glantz, M.D.; Hartel, C.R. (2002) *Drug Abuse: Origins & Interventions* American Psychological Association
- Global Initiative against Transnational Organized Crime (2016) the nexus of conflict and illicit drug trafficking Syria and the wider region, available: at: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-021-10705>
- INCB, International Narcotics Control Board Report 2002, (New York, January 2002), p.7.
- M.A.D.S.J.S Niriella (Jeeva Niriella) (2012), *Effective Measures in Eliminating Illicit Drug Using and Trafficking: Sri Lankan Experience*, E. Department of Public and International Law, Faculty of Law,
- McPherson, C., Boyne, H., & Waseem, R. Understanding the Factors that Impact Relapse Post-residential Addiction Treatment, a Six Month Follow-up from a Canadian Treatment Centre. J Alcohol Drug Depend. 2017; 05 (03).
- Michael G Kort, *The handbook of the Middle East*, Minneapolis, 2008 ;(11); p11.
- Mokri, A. (2011). Instructions for psychoactive drug abuse treatment based on modified matrix pattern. Ministry of Health and Medical Education, Office of Mental Health, Social and addiction.
- Nurco, D.N. et al (1991). "Recent research on the relationship between illicit drug use and crime", Journal of Behavioral and the Law Sciences, 9(3), PP: 221–242.
- Piazza, J. A (2011). The Illicit Drug Trade, Counternarcotic Strategies and Terrorism, Public Choice, 149 (4), PP: 297-314.
- Singh, N.K. & Nunes, W (2013). "Drug Trafficking and Norco-terrorism as Security Threats: A Study of India's North-east", India Quarterly, 69(1), PP: 65–82.
- UNODC ARQ & GOV & HONLAP (2020) World Drug Report, 2000 - 2022 <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- World Drug Report. (2013). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), available at:<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>

World Drug Report. (2014). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), available at:<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>

World Drug Report. (2018). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). , available at:<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>

World Drug Report. (2020). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). , available at:<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و تأثیر آن بر صلح و امنیت پایدار منطقه‌ای

رضا النیامی‌نیا*

امیر درج**، سید حمداله اکوانی***، سید عباس قنذیل****

چکیده

مسئله اصلی پژوهش حاضر این است چگونه مواد مخدر بر امنیت و صلح پایدار منطقه ای تأثیر می گذارد. وقتی وحدت و امنیت ملی، استقلال و تمامیت ارضی و ارزشهای اساسی دولت ملت، به فضاهای جغرافیایی و سیاست ملل دیگر پیوند بخورد منابع ژئوپلیتیک مشاجره و تهدید شکل می گیرد. قاچاق مواد مخدر و عبور مخالفان مسلح از مرزهای بین المللی از جمله منابع تهدید زا و تنش آفرین در خاورمیانه است که صلح و ثبات منطقه خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داده است. لذا این روند در مجموع تهدیدی برای اقتصاد و امنیت ملی می باشد. هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه می باشد. پژوهش حاضر، کاربردی و روش آن مبتنی بر روش توصیفی - تحلیلی می باشد.

یافته های پژوهش نشان می دهد در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ بیشترین تراکم کشف مواد مخدر در محدوده کشور ترکیه، شمال سوریه و عراق و ایران، افغانستان و پاکستان می باشد، و بیشترین کانون های جرم خیزی و بی ثباتی سیاسی و امنیتی در این محدوده وجود دارد، که این محدوده از کشورهای خاورمیانه، وضعیت بحرانی تری از نظر آسیب پذیری در برابر مواد مخدر نسبت به سایر مناطق دارند. کشورهای قطر، امارات متحده عرب، کویت نسبت

* دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)، eltyam81@yahoo.vom

** کارشناسی ارشد جغرافیای و برنامه ریزی شهری، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران، amir.dorj@gmail.com

*** دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران، akvani@yu.ac.ir

**** دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه قائد اعظم، پاکستان، syed572@hotmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۴

به سایرهای کشورهای خاورمیانه از نظر توزیع جرایم مواد مخدر از تراکم کمتری برخوردار هستند.

کلیدواژه‌ها: مواد مخدر، تحلیل فضایی، کانون های جرم.

۱. مقدمه

جهان در حال حاضر در کنار بحران تهدید بمب اتمی، بحران نابودی محیط زیست، بحران فقر، شاهد بحران اعتیاد است (Glantz and Hartel, 2002). موضوع مواد مخدر و آلودگی محیط زیست، دو موضوعی است که کشورها، دیگر هر یک به تنهایی نمی توانند از پس آنها برآیند. پرسودترین تجارت های امروز دنیای ما، تجارت اسلحه و مواد مخدر یعنی کسب و کارهایی برای نابودی بشر است (Mokri, 2011). در سالهای اخیر سوء مصرف مواد مخدر در سراسر جهان افزایش یافته است به طوری که در حال حاضر همه کشورهای جهان هزینه های قابل توجهی را در نتیجه خسارات ناشی از سوء مصرف مواد متقبل می شوند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

برخی از مناطق جهان ارتباط تنگاتنگی با موضوع مواد مخدر دارند و برخی هم ارتباطی ندارند. مطالعه آکادمیک درباره مواد مخدر غیرقانونی و موضوعات مرتبط با فساد و تروریسم در مطالعات افریقا و خاورمیانه رشد یافته است. در افغانستان، خشکاش و مشتقات آن در مرکز بحث های گسترده در مورد امنیت، دولت سازی و توسعه زراعت قرار دارد. اهمیت مناطق مختلف خاورمیانه برای تولید و قاچاق مواد افیونی مدتهاست ثابت شده است. برخی مناطق عمدتاً به عنوان بازارهای مصرف کننده (اروپا و آمریکای شمالی) یا عمدتاً بی اهمیت (آفریقا) در نظر گرفته می شوند. در ذهن بسیاری، امروزه خاورمیانه احتمالاً تحت عنوان دومی قرار دارد. اهمیت منطقه آسیای غربی یا خاورمیانه به عنوان منبع ترانزیت و مصرف کننده مواد مخدر به رغم اعمال مجازاتهای شدید در طی سالهای گذشته تا به امروز افزایش پیدا کرده است. همه کشورهای شورای همکاری خلیج فارس مجازات های مالی برای جرایم مرتبط با مواد مخدر دارند با این وجود به سختی تا به امروز این مجازتها را اجرایی کرده اند یا بازدارنده بوده اند. همچنان که مواد مخدر از منبع تولید خود دور تر می شود، محموله های مواد مخدر به محموله های کوچک تر برای تحویل تقسیم می شوند و کار رهگیری را بسیار دشوار می سازد تا جایی که به شدت پرهزینه می شود. در جامعه صهیونیستی به رغم اینکه مرزهای پلیسی و به شدت نظامی دارد مصرف مواد مخدر با شدت زیاد یا بی نظیری رواج دارد. این رژیم شیوه و

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۶۱

میزان رواج مواد مخدر را بر اساس درصد جمعیت سن ۱۸ تا ۴۰ سالگی که سالانه مواد مصرف می‌کنند اندازه‌گیری می‌کند. در این رژیم مصرف شاهدانه (۸۸۸) و ATS (۱۰۱) سه برابر بیشتر از نرخ منطقه‌ای آن است، در حالی که مصرف کوکائین و اکستازی در این رژیم بیش از دو برابر میانگین جهانی آن است (Barzoukas, 2017, 3).

اگرچه خاورمیانه عمدتاً یک منطقه برای قاچاق و مصرف مواد مخدر است، اما روند تولید قابل توجه حشیش، محرک‌های نوع آمفتامین (ATS) و قات نیز وجود دارد. در خاورمیانه، لبنان یک تأمین‌کننده قابل توجه حشیش و ماری‌جوانا است. گیاه ماری‌جوانا نیز تقریباً در تمام کشورهای شمال آفریقا کشت می‌شود و مصر به عنوان بزرگترین تأمین‌کننده در منطقه است. در کشورهای خاورمیانه، لبنان، بحرین، کویت و اسرائیل، کشفیات زیادی رخ داده است. آمفتامین به صورت قرص کاپتاگن در لبنان تولید می‌شود. به نظر می‌رسد مصر مهم‌ترین منبع ترامادول است، یک مسکن مخدر که به طور فزاینده‌ای در سرتاسر شمال آفریقا و خاورمیانه استفاده می‌شود (World Drug Report, 2013). تفکیک خاورمیانه از مواد مخدر غیرقانونی در صورتی که با واقعیت همخوانی داشته باشد خوشایند است اما با این حال، اینگونه نیست. از لحاظ تاریخی، خاورمیانه بیشترین ارتباط را با مواد مخدر به خصوص با کشت مواد مخدر داشته است. ایران و ترکیه همراه با هند و یوگسلاوی، تولیدکنندگان اصلی تریاک در عصر قاچاق و پهلوی بودند (Erdinc 2004).

در سالهای ۱۹۷۲ و ۱۹۷۵ روابط ایالات متحده و ترکیه به دلیل خروجی زیاد مواد مخدر از این کشور تقریباً فروپاشید. لبنان و مراکش، همراه با افغانستان، تولیدکنندگان عمده شاهدانه در جهان هستند. قات، داروی توهم‌زا که از طریق جویدن طولانی مدت مصرف می‌شود، با تولید و مصرف در سراسر منطقه باب‌المنذب در ورودی دریای سرخ، شهرت جهانی پیدا کرده است و مشهورترین منبع آن کشور یمن است. با این حال، در سال‌های اخیر رابطه بین مواد مخدر غیرقانونی و خاورمیانه گسترده‌تر پیچیده‌تر شده است. این منطقه به عنوان یک فضای ترانزیت، به عنوان مکانی برای تصفیه مواد مخدر و به عنوان یک بازار مهم تبدیل شده است. تروریست‌های داعش و القاعده و جبهه النصره نیز از مواد مخدر برای اهداف نظامی و اقتصادی در حجم گسترده استفاده می‌کنند (Barzoukas, 2017, 4).

در اهمیت این موضوع باید اشاره داشت که از سال ۲۰۱۷ دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد، بخش جدیدی را به فرمت همیشگی گزارشات سالانه خود تحت عنوان «مواد مخدر، جرایم سازمان‌یافته، جریان‌های غیرقانونی مالی، فساد و تروریسم» اضافه نموده

است. گزارش سازمان ملل مدعی است که تجارت موادمخدر تنها یک بازار بزرگ جرایم سازمان یافته نیست، بلکه همکاری و رقابتی میان گروه های جرایم سازمان یافته در میان تقسیمات نژادی و زبانی و هویتی نیز هست (UNODC, 2017: 18).

مسئله پژوهش حاضر این است بی ثباتی سیاسی و جنگ، آسیب پذیری کشورهای خاورمیانه را در برابر قاچاق مواد مخدر و کالا افزایش داده است. وابستگی های قومی و قبیله ای فرامرزی به قاچاقچیان اجازه می دهد تا شبکه هایی را که برای عملیات موفقیت آمیز نیاز دارند ایجاد کنند. شناسایی عوامل و مکان های مستعد جرم و تلاش برای پیشگیری و کاهش میزان جرم در زمان کنونی اهمیت بسزایی دارد. مواد مخدر به خودی خود، تهدیدات و آسیب هایی را دارد که مطالعه این خطرات برای منافع و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران و خاورمیانه اهمیت دارد.

۲. چهارچوب نظری

امنیت به مفهوم رهایی از ترس و خطر و احساس دوری از هر گونه تهدید، یکی از نیازهای اصلی و اساسی انسان ها از آغاز زندگی بوده است. امنیت به این معنا پیوند عمیقی با ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه دارد. واحدهای سیاسی و کشورهای جهان به مقوله امنیت توجه خاصی دارند، چراکه این امر منعکس کننده توانایی بقاء به مثابه واحدهایی مستقل و مشخص در عرصه جهانی است (عطارزاده، ۱۳۸۸: ۱۲) برژینسکی (Brzezinski) سیاستمدار برجسته آمریکایی امنیت ملی را چنین تعریف می کند: وجود شرایط مبتنی بر حفظ و برقراری اقداماتی که کشور را از اعمال نفوذ دشمن مصون نگه دارد. (بوزان، ۱۳۸۹: ۳۴). مکتب کپنهاگ تلاش کرده است به «گسترش» و «تعمیق» تعریف امنیت از طریق بیان این موضوع پردازد که تهدیدات غیرنظامی (از جمله مواد مخدر) می توانند امنیت، ثبات و بقای کشورها و همچنین زندگی افراد را تضعیف کنند. استفان والت، دیدگاه سنتی را تشریح می کند که کاربرد امنیت را محدود به تهدیدات در حوزه نظامی می داند؛ بنابراین، او امنیت را معادل با صلح در نظر می گیرد و یا به تعبیری بهتر موقعیتی بدون هیچ درگیری نظامی تعریف می کند (Walt, 1991: 211-239).

طبق نظریات بوزان و هانسن، در بیشتر مدت جنگ سرد، مطالعات امنیتی بین المللی به واسطه یک برنامه عمدتاً نظامی تعریف می شد؛ اما از دهه ۱۹۷۰ به بعد، همزمان با پیشرفت رقابت تسلیحاتی هسته ای، این واژه به واسطه استقرار امنیت اقتصادی، زیست محیطی،

اجتماعی و انسانی توسعه یافت، و نه یک برنامه نظامی - سیاسی صرف (Buzan & Hansen, 2009: 2). بوزان تأکید اصلی خود را در تحلیل امنیت بر سطح تحلیل منطقه ای می‌گذارد و معتقد است کشورها باید در سیاست خارجی خود، جایگاه ویژه‌ای به «ابعاد منطقه‌ای امنیت» اختصاص داده و امنیت را در ابعاد چندبعدی آن پیگیری نمایند؛ به عبارت دیگر، وجه تمایز اصلی او، مطالعات امنیتی دوران پساجنگ سرد از دوران جنگ سرد، وسعت دامنه امنیت و شمولیت موضوعاتی مانند مواد مخدر، مهاجرت، سازمان‌های جنایی (تروریستی) فراملی و فروملی و محیط زیست و رفاه اقتصادی است که قبلاً در تعاریف امنیتی لحاظ نمی‌شدند (طباطبایی، ۱۳۹۳: ۲۱). در این راستا با توجه به نگاه همه جانبه ای که مکتب کپنهاگ و بوزان به امنیت دارند این نظریه در پژوهش حاضر استفاده می‌شود.

۳. روش پژوهش

این پژوهش، کاربردی و روش تحقیق، تلفیقی از روش کیفی و کمی می‌باشد. برای تحلیل‌های آماری و گرافیکی الگوهای کانون‌های توزیع قاچاق مواد مخدر در سطح خاورمیانه از روش‌های آماری مرکز متوسط، بیضی انحراف معیار و آزمون‌های خوشه بندی شامل نزدیکترین همسایه و روش تخمین تراکم کرنل (Estimate kernel density) در GIS استفاده خواهد شد.

۴. پیشینه پژوهش

نارکور (Narco) و همکاران (۱۹۹۱) معتقدند که میان قاچاق مواد مخدر و افزایش جرم رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد. بهرا (۲۰۱۳) در خصوص قاچاق مواد مخدر در کشورهای آسیای مرکزی و غربی تهدیدات امنیتی آن تحقیق کرده است و به این نتیجه رسیده که کشورهای این منطقه قربانی نوعی تجارت بین المللی مواد مخدر هستند و تهدیدات امنیتی زیادی را از این حوزه متحمل شده‌اند. نتایج تحقیق سینگ و نونس (sings and Nunes) (۲۰۱۳)، نشان می‌دهد که تجارت مواد مخدر در شمال شرق هند باعث گسترش تروریسم و تهدیدات امنیتی در این منطقه از جهان شده است. پیازا (pizza) و همکاران (۲۰۱۱) در تحقیقاتی جداگانه رابطه میان قاچاق مواد مخدر و تروریسم را با نام اصطلاح "تروریسم مواد مخدر" بررسی کرده‌اند و همگی بر همگرایی و همبستگی میان این دو متغیر تأکید کرده‌اند.

حق پناه (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان «قاچاق موادمخدر و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، در صدد یافتن پاسخی برای این پرسش است که: آیا قاچاق موادمخدر تهدیدی برای امنیت ملی کشور هست یا خیر؟ وی بیان می کند با توجه به اینکه قاچاق موادمخدر دارای ویژگی هایی همچون بین المللی شدن، فراگیری و تداوم است، پس به عنوان یک تهدید برای امنیت ملی ایران مطرح می گردد. نفوذپذیری مرزها، شرارت و ناامنی، سرمایه داری سیاسی مخالفان داخلی و خارجی، از جمله مواردی هستند که در این تحقیق به عنوان عوامل مخرب امنیت ملی، برشمرده شده اند.

مرادی (۱۳۸۲) استقرار نا مناسب پاسگاههای انتظامی را که دلیل آن محدودیت های جغرافیایی می باشد و وجود عوامل خاص مورفولوژیکی مانند تنگه ها و دشت های وسیع که اعمال نظارت را دشوارتر می کنند، باعث آسیب پذیری منطقه در ارتباط با قاچاق مواد مخدر عنوان می کند. لذا مشاهده می شود پژوهشی که ابعاد مختلف پدیده مواد مخدر در خاورمیانه را مورد مطالعه قرار داده باشد وجود ندارد و از این جهت پژوهش حاضر نوین می باشد.

۵. تولید منطقه ای مواد مخدر

خاورمیانه در حدود ۸۸۰۰۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و جمعیت آن حدود سیصد میلیون نفر است. (G Kort, 2008: 11) به طور کلی، ترکیب جمعیتی خاورمیانه از اختلاط بین اقوام و مذاهب مختلف عرب، ترک، فارس، کرد، ارمنی، بربر، یهودی، مسیحی، سنی، شیعه و دروزی تشکیل شده است، که عربها و اهل سنت بیشترین جمعیت را دارند (Anderson, 2000: 130-137). خاورمیانه و شمال آفریقا (MENA) مناطق مهمی برای قاچاق مواد مخدر محسوب می شوند. از نظر تولید، حشیش در مراکش و لبنان و محرک های نوع آمفتامین (ATS) در مصر و لبنان بیشترین مواد تولید شده هستند. انتقال مواد مخدر از مسیر یمن به سومالی از مهم ترین خطوط قاچاق مواد مخدر در دنیا است. با توجه به موقعیت جغرافیایی این منطقه (خاورمیانه) که بین مسیرهای مختلف قاچاق و ارتباط این مناطق با آبراهه های مهم جهان (کانال سوئز تنگه باب المندب و تنگه هرمز)، به عنوان یک منطقه حمل و نقل عمده برای مواد غیرقانونی شناخته شده است. در واقع، این منطقه مواد مخدر عمده تولید شده را به بازارهای گسترده در اروپا و کشورهای خلیج فارس متصل می کند. مواد غیرقانونی که از طریق این منطقه جریان می یابد شامل مواد مخدر (هلال طلایی به اروپا)، حشیش (مراکش به کشورهای خلیج فارس)، کوکائین (آمریکای لاتین به اروپا) و محرک های نوع آمفتامین (غرب آفریقا به اروپا) است.

(<https://bmcpublihealth.com>). تولید قات برای اقتصاد یمن به اندازه حشیش در مراکش حیاتی است. در یمن بیش از ۸۰ درصد زمین های کشاورزی به کشت قات اختصاص دارد. از زمان منع کشت منطقه ای تریاک برای استفاده غیرقانونی، خاورمیانه به یک منطقه ترانزیتی مهم تبدیل شده است. مهمترین موضوع در این روند، جریان مواد افیونی است که اکنون در افغانستان و در سراسر کشورهای "لایه شمالی" خاورمیانه، نظیر ترکیه رواج دارد. مقصد این جریان دوگانه است، اولین مسیر به خوبی شناخته شده، دومی کمی در خارج از منطقه شناخته شده است. مسیر اولی از ترکیه عبور می کند و به «مسیر مشهور بالکان» می پیوندد، از آنجا مستقیماً به اروپای غربی یا در جهت شمال حرکت می کند تا در محموله های کوچک تر به سمت غرب توزیع شود. جهت جریان دوم به سمت جنوب از ترکیه، از طریق کشورهای ترانزیتی سوریه و اردن، برای توزیع به اسرائیل، مناطق خودمختار فلسطین، مصر یا کشورهای عربی خلیج فارس استفاده می شود.

در حالی که جهت کلی جریان های هروئین در منطقه از شرق به غرب و از شمال به جنوب است، این داستان مسیر کامل مواد مخدر را بیان نمی کند. جریان مهم دیگر انتقال مواد مخدر از غرب به شرق، ورودی حیاتی برای تصفیه هروئین، یعنی انیدرید استیک (AA) است. این ماده مرتبط با صنعت مواد شیمیایی است و در خاورمیانه تولید نمی شود. تولیدکنندگان مهم این ماده را باید در میان کشورهای صنعتی تر اروپا یافت که احتمالاً نزدیک ترین آنها اوکراین است. این ماده شیمیایی از غرب به شرق منتقل می شود و به هر جایی که نقطه کانونی برای تصفیه مواد افیونی باشد، ختم می شود. در کشورهای دارای اقتصاد بدوی، به ویژه افغانستان، هیچ تقاضایی برای این ماده به جز بخش مواد مخدر وجود ندارد (Barzoukas, 2017, 4).

۶. تاثیرات اجتماعی و اقتصادی مواد مخدر

۱.۶ ناامنی و بی ثباتی سیاسی

نهاد سیاسی هر کشوری اگر نتواند نفوذ خود را از لحاظ توانایی و قدرت بر اقالیم خود گسترش دهد متزلزل می شود و ثابت شده است که بسیاری از مناطق تولید کننده مواد مخدر در نقاط مختلف جهان چه به دلیل ملاحظات قبیله ای و چه به دلیل ملاحظات جغرافیایی تابع مقامات کشورهایی نیستند که در آنها واقع شده اند و ارتباط نزدیکی بین تروریسم بین المللی و قاچاق غیر قانونی اسلحه و مواد منفجره از یک سو و قاچاق غیر قانونی مواد مخدر از سوی

دیگر وجود دارد و همینطور اگر دولت مجبور شود برای حفظ موجودیت و کیان خود از نیروهای مسلح خارجی کمک بگیرد نهاد سیاسی کشور متزلزل می شود مثل این مورد در یکی از کشورهای آمریکای لاتین جنوبی اتفاق افتاده است جایی که باندهایی برای کشت کوکا و تولید کوکائین و قاچاق آن وجود دارد. این باندهای سازمان یافته و دارای اسلحه های پیشرفته و وسائل نقلیه مدرن هستند حتی این باندها دارای پایگاههای نظامی و فرودگاه می باشند و مناطق کشاورزی کوکا و حشیش را تحت کنترل داشتند و از ورود نیروهای حکومتی به آنها جلوگیری می کردند که باعث شد دولت به دنبال کمک نیروهای خارجی باشد. علاوه بر این جنبشهای جدایی طلبانه در جهان با پول فروشندگان و قاچاقچیان مواد مخدر تغذیه می شوند و قاچاقچیان مواد مخدر به هیچ دین و عقیده ای ایمان ندارند و هیچ تعلق خاطری به وطن ندارند و تنها دغدغه ی آنها فکر کردن به سود مادی غیر قانونی از قاچاق مواد مخدر می باشد و حاضرند خود، خانواده، کشور و مردم خود را در ازای اجازه ی عبور و مرور و قاچاق مواد مخدر بفروشند، لذا آنها اسرار کشورها را فاش می کنند و اطلاعاتی را در اختیار دشمنان قرار می دهند. مصرف کنندگان و قاچاقچیان مواد مخدر طعمه ای آسان برای دشمن و اطلاعات او هستند (الامم المتحدة، ۲۰۲۲: ۶۹-۷۰).

۲.۶ تهدید امنیت اجتماعی

مصرف دخانیات باعث حدود ۶ میلیون مرگ در سال می شود و انتظار می رود در آینده نزدیک منجر به مرگ بیش از ۸ میلیون نفر در سال به خصوص در کشورهای در حال توسعه شود (سازمان بهداشت جهانی ۲۰۰۸). خانواده مهمترین عاملی است که در شکل گیری امنیت روحی و روانی فرد موثر می باشد زیرا محیطی است که فرد وارد آن می شود و به محض دیدن نور زندگی، او را در آغوش می گیرد. وجود خلل در خانواده، آن را از انجام وظیفه آموزشی و تربیتی خود در قبال فرزندانش باز می دارد. لذا مصرف مواد مخدر خانواده و زندگی خانوادگی را از جهات مختلف دچار آسیب های شدید می کند که مهمترین آنها عبارتند از:

۱. تولد کودک ناقص بر اثر اعتیاد مادر به مواد مخدر

۲. با افزایش هزینه های مصرف مواد مخدر درآمد واقعی خانواده کاهش می یابد که بر سایر جنبه های مخارج تاثیر می گذارد به گونه ای که سطح بهداشت، تغذیه و سطح زندگی اجتماعی و آموزش پایین می آید. در نتیجه اخلاق اعضای خانواده ای که نان آور، درآمد آنها را صرف مصرف مواد مخدر می کند پایین می آید. این نمونه ها به

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۶۷

دو دلیل منجر به انحراف افراد می‌شود (الامم المتحده، ۲۰۲۲: ۶۵). اولین دلیل این است که پدر و مادر و نان آور به عنوان اهداف و الگو نشان داده می‌شوند و دلیل دیگر آن نیازی است که کودکان را به سمت پایین ترین کارها (بی ارزشترین کارها) سوق می‌دهد تا نیازهای فزاینده را در غیاب نان آور خانواده تامین کنند. علاوه بر این متوجه می‌شویم که بر جو عمومی خانواده تنش و اختلاف حاکم است و اختلافات بین اعضای خانواده علاوه بر اینکه بخش زیادی از درآمد را صرف مواد مخدر می‌کند باعث برانگیختن احساسات و ناراحتی در میان اعضای خانواده می‌شود در نتیجه، فرد معتاد عاداتی را انجام می‌دهد که برای اعضای خانواده قابل قبول نیست به گونه ای که تعدادی از معتادین در خانه اش جمع می‌شوند و تا آخر شب بیدار می‌مانند و از طرف دیگر تقلید از شخص معتاد باعث تشویق اعضای خانواده به مصرف مواد مخدر می‌شود و یا اینکه در میان اعضای خانواده ترس و اضطراب ایجاد می‌شود. ترس از اینکه به خانه ی آنها حمله کنند مواد و معتادین را دستگیر کنند و یا ترس از اینکه معتادین آنها را اذیت کنند برای اینکه در آن لحظه افراد معتاد فاقد اخلاق هستند و هیچگونه تسلطی بر خودشان ندارند (الامم المتحده، ۲۰۲۲: ۶۵-۶۶).

یکی از مهمترین اثرات مصرف غیر قانونی مواد مخدر در جامعه عبارت است از: عواقب منفی سلامتی برای خانواده اوست. با مصرف مواد مخدر بار مالی بر فرد مصرف کننده تحمیل می‌شود و مبلغ هنگفتی برای جامعه، بین ۲۵۵ تا ۲۰۵ میلیارد دلار (۴/۵ تا ۳/۵ در صد تولید جهانی) برای پوشش تمام هزینه های مرتبط با درمان افراد مصرف کننده مواد مخدر مورد نیاز است. در کشور ایرلند شمالی همانطور در مطالعه ای که در بریتانیا انجام گرفت هزینه های جرایم مربوط به مواد مخدر، کلاهبرداری و سرقت در انگلستان و ولز معادل ۱/۶ تولید ناخالص داخلی است (Global Initiative against Transnational Organized Crime, 2016,7).

۳.۶ تهدید امنیت اقتصادی

تجارت غیرقانونی مواد مخدر سبب ایجاد فعالیت های اقتصادی نامشروع شده است و امنیت اقتصادی و سلامت اقتصادی کشورهای منطقه را به خطر انداخته است. فرد یکی از عناصر سازنده جامعه محسوب می‌شود و بهره وری فرد به نوبه ی خود بر بهره وری جامعه ای که به آن تعلق دارد تاثیر می‌گذارد. مصرف کنندگان مواد مخدر در عمل تنها بر کاهش بهره وری تاثیر نمی‌گذارند بلکه تولید جامعه نیز در صورت سوء مصرف و گسترش مواد مخدر تحت

تاثیر قرار می گیرد. پس شرایط اجتماعی و اقتصادی که منجر به سوء مصرف مواد مخدر می شود منجر به کاهش بهره وری بخشی از جمعیت عمومی می شود و همچنین منجر به الگوی رفتاری دیگری می شود که بر بهره وری جامعه تاثیر می گذارد که نمونه هایی از آن رفتارها عبارتند از: بی خانمانی نوجوانان (کارتن خوابی)، تبهکاری آنها، فحشا، رشوه، دزدی، فساد، بیماری های روحی و روانی، غفلت و بی تفاوتی که این نوع از رفتارها توسط گروهی از افراد جامعه ایجاد می شود اما آسیب های آنها تنها محدود به آنها نمی شود بلکه کل جامعه و تمامی فعالیت ها را در بر می گیرد و این بدان معنی است که مصرف کنندگان مواد مخدر در عمل تنها بر کاهش بهره وری خود تاثیر نمی گذارند بلکه بهروری کل جامعه را به طور کلی کاهش می دهند (الامم المتحدة، ۲۰۲۲: ۶۶-۶۷). در خاورمیانه، قاچاق برای بسیاری یک شیوه زندگی است. این امر (تغییر در تعرفه ها و عوارض گمرکی و قاچاق مواد مخدر) از طریق پست های بازرسی رسمی در گذرگاه های مرزی انجام می شود، به ویژه در جاهایی که اطلاعات در مورد قاچاقچیان ضعیف است یا توانایی دولت برای اقدام مورد سوال واقع شده است. همچنین در سراسر مرزهای فاقد نظارت و کنترل در منطقه، بر روی زمین های ناهموار و صعب العبور مانند کوه های بین لبنان و سوریه، و ایران و ترکیه، و بیابان هایی مانند سینا بین مصر و نوار غزه، تولید یا قاچاق مواد مخدر و سایر کالاها رواج دارد. در تمام این موارد، قاچاق نشان دهنده بی اعتنایی به اقتدار دولتی و امنیت اقتصادی کشورها است و یادآور این است که نظام قاچاق منطقه ای و شبکه ای، با دامنه های گسترده و کالاهای قاچاق درگستره وسیعی از دام، چای، شکر و سیگار گرفته تا الکل و مواد مخدر در خاورمیانه جریان دارد و یکی از دلایل مشکلات اقتصادی در کشورها و فقر همین قاچاق مواد مخدر است که باعث گسترش پولشویی و خارج شدن ارز از کشورها می شود و به این طریق امنیت اقتصادی کشورها را به مخاطره می افکند. کشورهای حاشیه خلیج فارس همچنین به عنوان مرکز پولشویی، به ویژه، برای سود مواد مخدر غیرقانونی اهمیت دارند. سیاست بدنام دبی به عنوان یک سرمایه گذار منطقه ای و ارتباط تاریخی بخش هایی از سیستم بانکی کویت با تأمین مالی گروه های تروریستی، بینشی از رابطه مصرف و سودجویی که حداقل بخشی از اقتصاد خلیج فارس است، به دست می دهد. در سال ۲۰۰۲ تخمین زده شد که هر سال حدود ۲۰۰۰۰۰ میلیون دلار آمریکا با استفاده از این سیستم منتقل می شود (Oxford Analytica Daily Brief, 2002). قانون مبارزه با پولشویی، تحت فشار ایالات متحده و نهادهای بین المللی که به دستور ایالات متحده کار

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۶۹

می‌کنند، تغییر چندانی در مبنایی که این معاملات بر اساس آن انجام شده است ایجاد نکرده است.

۷. بررسی جرایم ارتكابی مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه

جهت بررسی جرایم ارتكابی مرتبط با مواد مخدر بر اساس طبقه بندی دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در ۱۱ گروه شامل: (۱) محرک های نوع آمفتامینی، (۲) ماری جوانا، (۳) کوکائین، (۴) داروهای توهم زا، (۵) گروه نامشخص، (۶) مواد افیونی، (۷) قرص های آرام بخش، (۸) پیش ماده ها، (۹) مواد استنشاقی و حلال ها، (۱۰) مواد غیره از مشخص شده بین المللی (۱۱) سایر مواد مخدر برای کشورهای خاورمیانه مورد استفاده قرار گرفت.

۱.۷ محرک های نوع آمفتامینی

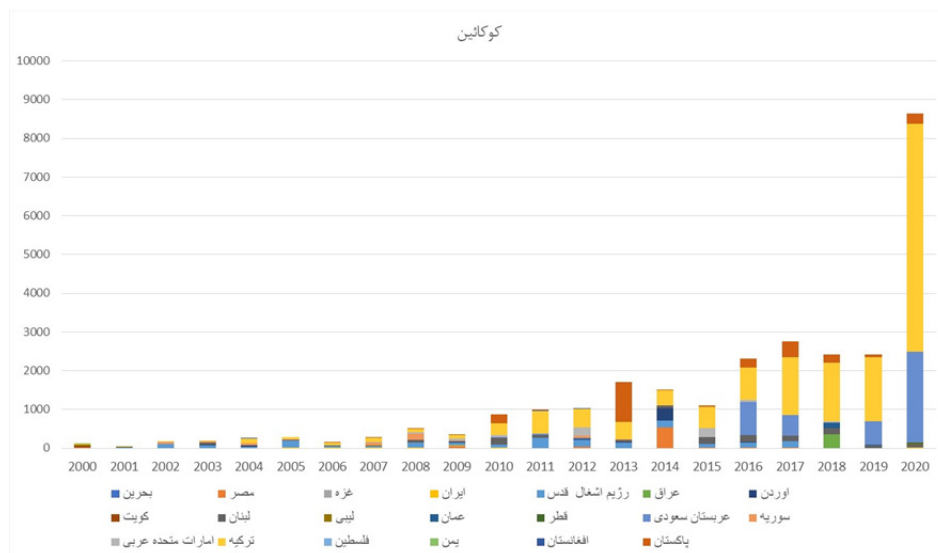
بر اساس گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ مواد مخدر از نوع آمفتامینی حدود ۲۸۱۹۶۲.۹۲ کیلوگرم در کشور عربستان سعودی کشف شد که دارای بیشترین فراوانی در بین کشورهای خاورمیانه است (UNODC ARQ, 2020). بر اساس گزارش سازمان ملل در طی این سال ها کشور ایران با ۸۱۷۸۵.۰۱ کیلوگرم آمفتامینی در بین کشورهای خاورمیانه رتبه دوم قرار گرفت (UNODC ARQ, 2020). بر اساس این گزارش کشور ترکیه از نظر آمفتامینی با ۷۵۹۸۰.۹۰ کیلوگرم کشف در رتبه سوم قرار گرفت (UNODC ARQ, 2020).

۲.۷ ماری جوانا

بر اساس گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ حدود ۳۲۱۸۱۷۶۳.۵۲ کیلوگرم محرک های از نوع ماری جوانا در کشور ترکیه کشف شد که دارای بیشترین فراوانی بین کشورهای خاورمیانه است (UNODC ARQ, 2020). بر اساس این گزارش کشور پاکستان با ۴۳۵۵۷۸۳.۱۹ کیلوگرم ماری جوانا دارای در رتبه دوم در بین کشورهای خاورمیانه قرار گرفته است (UNODC ARQ & GOV & OC2020, 2020). در رتبه سوم بر اساس این گزارش کشور مصر از نظر ماری جوانا حدود ۳۸۴۷۱۷۵.۷۲۶ کیلوگرم در رتبه سوم قرار گرفت.

۳.۷ کوکائین

بر اساس گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد منتشر شده در سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰، حدود ۱۴۶۹۵.۴۷ کیلوگرم محرک های از نوع کوکائین در کشور ترکیه کشف شد که دارای بیشترین فراوانی بین کشورهای خاورمیانه است (UNODC ARQ & GOV, 2020). بر اساس این گزارش در کشور عربستان سعودی محرک کوکائین با ۴۴۲۱.۳۳ کیلوگرم در بین کشورهای خاورمیانه در رتبه دوم قرار گرفته است (UNODC ARQ & GOV, 2020). در رتبه سوم بر اساس این گزارش کشور پاکستان از نظر کوکائین حدود ۲۵۳۵.۴۷ کیلوگرم کشف قرار گرفت (UNODC ARQ & GOV, 2020). شکل شماره ۳، توزیع مواد مخدر از نوع کوکائین در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ در کشورهای خاورمیانه را نشان می دهد.

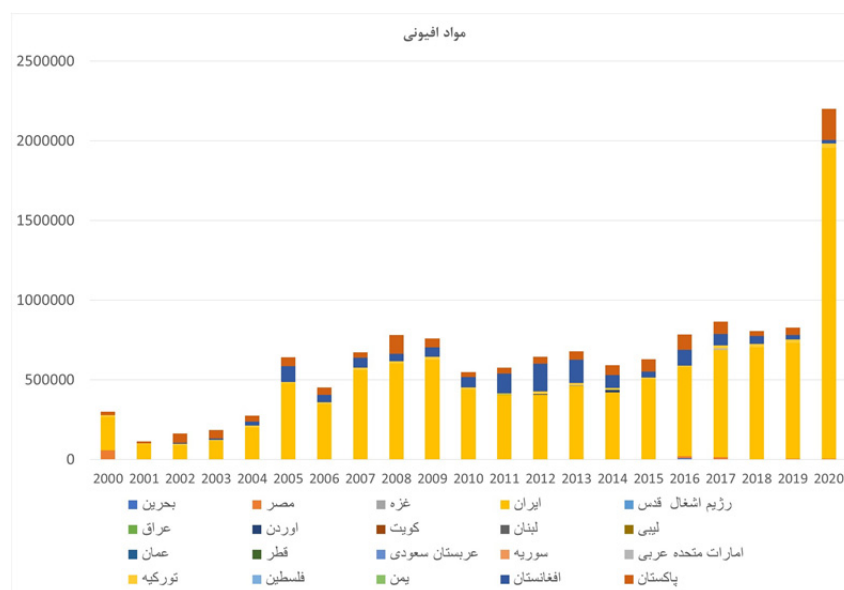
نمودار ۱. توزیع مواد مخدر از نوع کوکائین در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰

۴.۷ مواد افیونی

بر اساس گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد منتشر شده در سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰، حدود ۱۰۵۴۲۴۰۵ کیلوگرم محرک های از نوع مواد افیونی در کشور ایران کشف شد که دارای بیشترین فراوانی بین کشورهای خاورمیانه است (UNODC ARQ, 2020). در رتبه دوم بر اساس این گزارش در کشور افغانستان محرک داروهای مواد افیونی با

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۷۱

۱۲۵۶۹۰۱۸۴۲ کیلوگرم دارای بیشترین فراوانی در بین کشورهای خاورمیانه بود (UNODC (ARQ & CAR & DMP & GOVT & INCSR & SIGAR, 2020). در رتبه سوم براساس این گزارش کشور پاکستان از نظر داروهای مواد افیونی حدود ۱۲۴۴۳۱۱۸۲۹ گرم کشف شده، که بعد از کشور افغانستان بیشترین فراوانی رو بین کشورهای خاورمیانه تشکیل می دهد (UNODC (ARQ, 2020). شکل شماره ۵، توزیع مواد مخدر از نوع مواد افیونی در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ در کشورهای خاورمیانه را نشان می دهد.

نمودار ۳. توزیع مواد مخدر از نوع مواد افیونی در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰

۸. توزیع فضایی تولید مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه

قدمت تولید مواد مخدر در خاورمیانه بیش از ۴۰۰۰ سال است و با کشت خشخاش و حشیش مرتبط است. در طول اعصار، سرزمین‌هایی که اکنون با کشورهای معاصر ایران و ترکیه مرتبط هستیم، مراکز مهم تولید مواد اولیه بوده‌اند. تولید مواد افیونی در ترکیه به حدی بود که نام یکی از شهرهای پیشرو در غرب آن، افیون، به معنای واقعی کلمه به معنای تریاک است.

این تولید تا قرن بیستم و آغاز تلاش های ایالات متحده برای ایجاد یک رژیم بین المللی کنترل مواد مخدر تا حد زیادی بدون مانع ادامه یافت. در دهه ۱۹۵۰ فشار بر تولیدکنندگان

ترياک افزايش يافت تا از توليد چنين محصولي خودداري کنند. با توجه به وابستگي استراتژيک کلي ايران و ترکيه به ايالات متحده قبل از پيروزي انقلاب اسلامي ايران، هر دو کشور با محدود کردن توليد، هر چند با اکراه، به درخواست‌هاي لغو تحریم دولت ايالات متحده پاسخ دادند. ايران در سال ۱۹۵۶ مدعی توقف کشت خشخاش شد، اگرچه توليد غيرقانونی آن هنوز تا قبل از انقلاب اسلامي ايران در سال ۱۹۷۹ در سطح محدودتری ادامه يافت. تا پايان دهه ۱۹۶۰، توليد ترکيه در تعداد کمی از استان های داخلی، محدود شده بود. ايالات متحده به عنوان بخشی از اولويت رئيس جمهور تازه منتخب ايالات متحده، ريچارد نيكسون در مبارزه با مواد مخدر، به فشار بر ترکيه برای کاهش توليد ادامه داد. اين واکنش به دنبال شيوع مصرف هروئين در سواحل شرقی ايالات متحده، و ارتباط بخشی از برداشت خشخاش ترکيه با یک شبکه جنایي فراملی، که عموماً به عنوان سرپل فرانسوی شناخته می‌شود، رخ داد (الامم المتحده، ۲۰۲۲: ۶۶-۶۷).

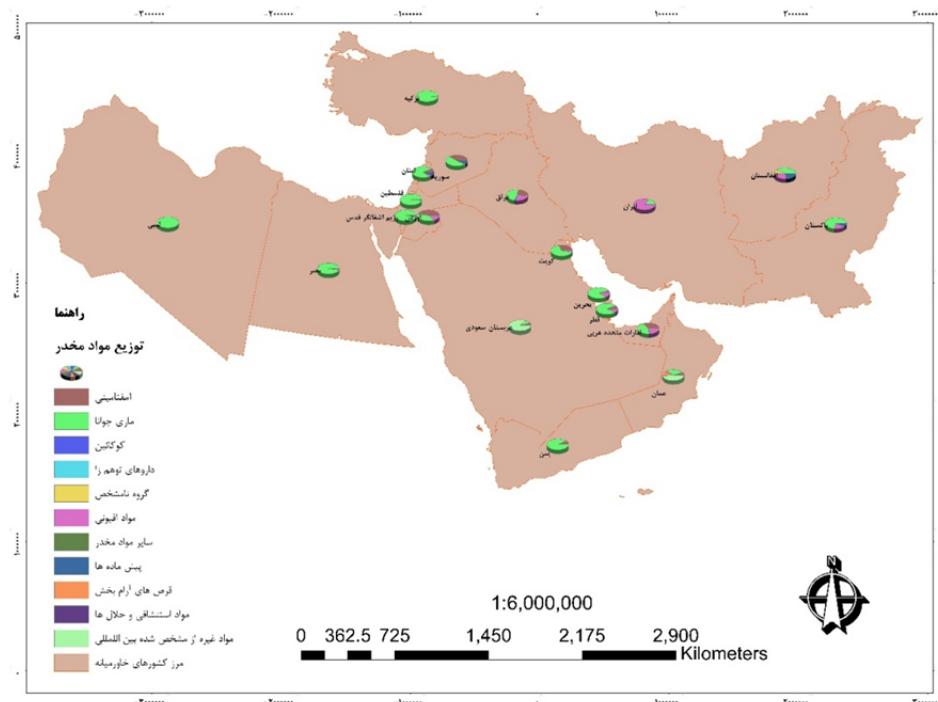
روابط دوجانبه با آمریکا و مسئله کشت ترياک در اوایل دهه ۱۹۷۰ با مناقشات داخلی ترکيه بر سر دموکراسی‌سازی تحت تاثیر قرار گرفت. پس از مداخله نظامی ۱۹۷۱، دولت تکنوکرات که از نیاز به حمايت سياسي داخلی رها شده بود، با ممنوعیت توليد ترياک در اين کشور موافقت کرد. اين تصميم کاملاً بر اساس ملاحظات سياست امنيت خارجي انجام شد. (نيويورك تايمز ۱۹۷۳). آخرين محصول در سال ۱۹۷۲ برداشت شد. حزب جمهوری خواه خلق به رهبری بولنت اجويت در انتخابات عمومی اکتبر ۱۹۷۳ تا حدی بر اساس شعار دموکراسی، حاکمیت و ازسرگیری کشت ترياک پیروز شد. اجويت به اندازه قولش خوب عمل کرد ولی روابط ترکيه و آمریکا بار ديگر وارد بحران شد. تنها با مداخله آژانس تخصصی سازمان ملل متحد نجات يافتند و رژيمي تدوين و اجرا شد که به ترکيه اجازه می‌دهد به کشت ترياک ادامه دهد اما بايد کمتر صورت غيرقانونی به خود بگيرد (Barzoukas, 2017, 4).

در سال ۲۰۰۰ صنعت مواد مخدر قات تقريباً نیمی از توليد ناخالص داخلی ناچيز (GDP) اين کشور (لبنان) را به مبلغ ۵۷۰۰ ميليون دلار به خود اختصاص داد. همين امر در مورد توليد حشيش و ترياک در دره بقاع در جنوب لبنان صادق است. کشاورزان فقير و محروم شيعه در لبنان، شاهد افزايش سريع درآمد شان در دهه ۱۹۶۰ بودند، درست زمانی که تقاضا برای حشيش در اروپا باعث افزايش قيمت شد. افزايش توليد و رونق مواد مخدر در لبنان، مصادف بود با فرسايش اقتدار دولتی در لبنان و بيداری سياسي جمعيت شيعه که تاکنون به حاشيه رانده شده بودند. حشيش در اوج خود درآمدی به اندازه حدود ۵۰۰ ميليون دلار داشت. (ويتاکر

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۷۳

۲۰۰۱). پایان جنگ داخلی و احیای اقتدار دولت، عمدتاً با حمایت سوریه، تولید همه مواد به جز تولید مخفی مواد را از اوایل دهه ۱۹۹۰ محدود کرده است (Barzoukas, 2017, 4).

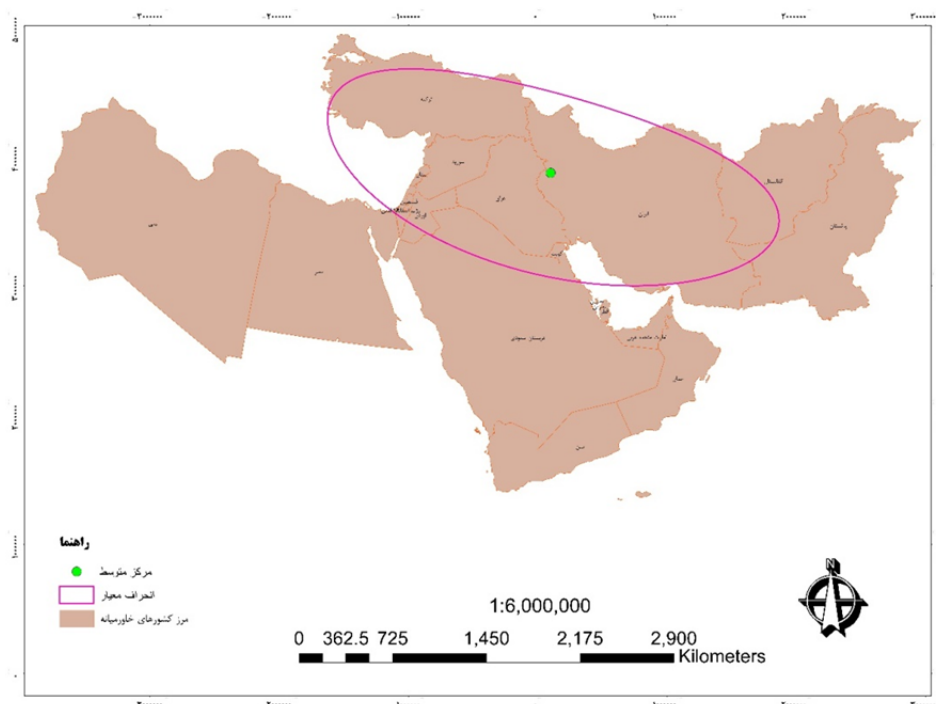
با توجه به نقشه شماره ۲ بر اساس آمار ستاد مبارزه با قاچاق مواد مخدر سازمان ملل، در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ کشور ترکیه با ۳۲۶۷۴۳۶۸.۴۴ کیلوگرم، ایران با ۱۲۴۵۱۰۰۸.۱۶ کیلوگرم و پاکستان با ۶۰۷۴۶۹۹۰.۰۰۷ کیلوگرم مواد مخدر بیشتر فراوانی را بین کشورهای خاورمیانه تشکیل داده است (World Drug Report, 2020).

نقشه ۱. نحوه توزیع و پراکنش جرایم مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه

مرکز میانگین، مکان مرکزی را به صورت میانگین مبنایی تمام مکان های مواد مخدر مشخص می کند. بیضی انحراف معیار، با استفاده از انحراف معیار فاصله مکان هر جرم تا مرکز میانگین، پراکندگی، جهت و موقعیت آن را مشخص می سازد. در نقشه ۳ مرکز میانگین و بیضی انحراف معیار مکان های جرایم مرتبط با مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه را نشان داده شده است. تفاوت میان بیضی ها بیانگر تفاوت های نسبی در

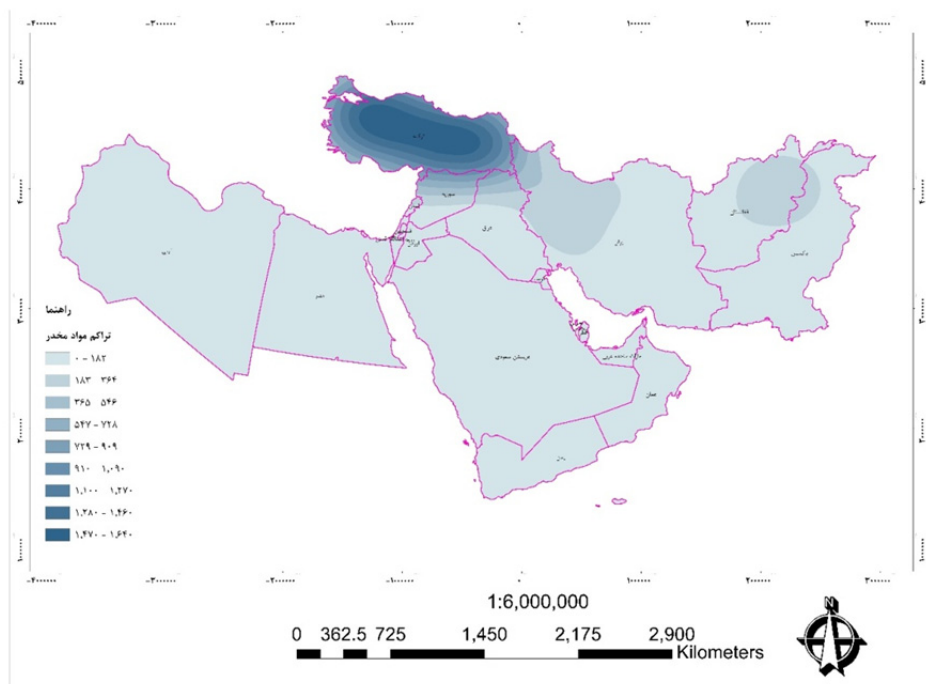
الگوهای پراکندگی و جهت آن در داده های مختلف جرم است. براساس نقشه های به دست آمده از آزمون های آماری یاد شده، الگوهای فضایی بزهکاری از نظر مرکز میانگین بزه سوء مصرف مواد مخدر در مرز کشورهای ایران، ترکیه و عراق قرار دارد. بیضی انحراف معیار مربوط به این جرم نیز در امتداد کشورهای ترکیه، عراق، سوریه، شمال لبنان، فلسطین و عربستان سعودی و محدوده های غرب افغانستان و پاکستان است. این امر نشان می دهد که احتمال وقوع جرم سوء مصرف مواد مخدر در امتداد این کشورها افزایش چشم گیری داشته و هرچه به میدان محدوده شمالی خاورمیانه به جنوب نزدیک تر شود وقوع جرایم کاهش یافته است.

نقشه ۲. مرکز متوسط و بیضی انحراف معیار سوء مصرف مواد مخدر (اعتیاد) در کشورهای خاورمیانه

۹. تحلیل فضایی جرایم مرتبط با مواد مخدر، به روش تخمین تراکم کرنل

مناسب‌ترین روش برای به تصویر کشیدن داده‌های بزهکاری به صورت سطح پیوسته، روش تراکم کرنل است. این روش سطح همواری از تغییرات در تراکم نقاط جرم بر روی محدوده ایجاد می‌کند. مهمترین کانون جرم خیز اعتیاد و سوءمصرف مواد مخدر در محدوده کشور ترکیه، شمال سوریه و عراق و ایران افغانستان و پاکستان قرار دارد که بیشترین کانون‌های جرم خیزی در این محدوده وجود دارد، به گونه‌ای که در مرکز ثقل این کانون تراکم جرم ۱۴۷۰ تا ۱۶۴۰ فقره در هر کیلومترمربع بوده است. بنابراین این محدوده از کشورهای خاورمیانه از وضعیت بحرانی تری نسبت به سایر مناطق برخوردار است. کانون‌های جرم خیزی در محدوده کشورهای قطر، امارات متحده عرب، کویت نسبت به سایر کشورهای خاورمیانه از تراکم کمتری برخوردار می‌باشند. نقشه ۴ کانون‌های جرم خیز بزه اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر در سطح کشورهای خاورمیانه با استفاده از روش تراکم کرنل به تصویر کشیده شده است.

نقشه شماره ۳: شناسایی کانون‌های تمرکز مصرف مواد مخدر در کشورهای خاورمیانه با روش تخمین تراکم کرنل

۱۰. اهمیت نسبی عوامل موثر در گسترش مواد مخدر

عوامل اجتماعی: ضعف ایمان مذهبی و میل به تفریح، جنگ و ناامنی و عدم آسایش، سیگار کشیدن زود هنگام، و مشکلات اجتماعی. از هم پاشیدگی خانواده، عدم استفاده از اوقات فراغت، دوستان بد و محدودیت های اجتماعی، ناآگاهی از مضرات و خطرات اعتیاد، عشق به آزمایش و تقلید از والدین و دیگران، و نرمش در اعمال قوانین مرتبط با مواد مخدر. محبت بیش از حد فرد را به سمت اعتیاد سوق می دهد و در وهله دوم طلاق مادر به عنوان یکی از علل سوء مصرف مواد مخدر و در رتبه سوم مصرف مواد مخدر توسط یکی از اعضای خانواده قرار دارد. تعدد زوجات و فوت یکی از والدین در فروپاشی خانواده و گسترش آسیب های اجتماعی نظیر خودکشی و اعتیاد موثر است. اختلافات خانوادگی هم نقش مهمی دارند.

عوامل اقتصادی: تعداد زیاد کارگران خارجی، فراوانی پول و تجملات، سودای دستیابی به سود سریع، بیکاری و فقر.

عوامل روانی: میل به فرار از واقعیت و محرومیت احساسی و این تصور غلط که باعث تقویت رابطه جنسی، تنظیم شخصیت و فرار از آن می شود. مشکلات روانی و اجتماعی، فشارهای مکرر خانواده، و احساس افسردگی و ناامیدی، انزوای اجتماعی، افت تحصیلی، ضعف شخصیتی و احساس بی کفایتی، تنهایی، اوقات فراغت طولانی، آزادی بیش از حد، ناامیدی مکرر، و احساس مردانگی.

عوامل رسانه ای: شیوع مواد مخدر در جامعه و سهولت دریافت مواد مخدر، عدم کنترل والدین بر شبکه های ماهواره ای، سفرهای مکرر به خارج از کشور و آگاهی ضعیف رسانه ها از خطرات و مضرات مواد مخدر، تماشای فیلم در مورد مواد مخدر و باز شدن به جهان از طریق کانال های ماهواره ای عوامل اقتصادی که منجر به سوء مصرف مواد مخدر می شود.

عوامل سیاسی و امنیتی: فقدان دولت دموکراتیک، باثبات و قوی در این کشورها یا دولت شکننده و ضعیف، بی ثباتی و ناامنی در منطقه، عدم کنترل دقیق مرزی توسط دولتها، ملاحظات قومی و جغرافیایی و عدم کنترل دولت بر برخی از مناطق (المهندی، ۲۰۱۳: ۲۰-۲۵).

۱۱. نتیجه گیری

یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد قاچاق مواد مخدر یک تهدید امنیتی به شمار می رود. جرایم سازمان یافته فراملی را می توان یک تهدید نوین امنیتی به شمار آورد که قاچاق سلاح،

مواد مخدر، انسان و... از مصادیق آن هستند. گروه‌های فعال در جرائم سازمان یافته به صورت مخفی و شبکه‌ای فعالیت می‌کنند و از پیچیدگی فراوانی برخوردار هستند به حدی که امکان نفوذ در درون آنها دشوار است. جرایم سازمان یافته باعث تضعیف اقتدار دولت‌ها می‌شوند و نفوذ آن را در قلمرو سرزمینی خود کاهش می‌دهند. مردم منطقه خاورمیانه قربانی نوعی تجارت بین‌المللی مواد مخدر هستند و تهدیدات امنیتی زیادی را از این حوزه متحمل شده‌اند. نفوذپذیری مرزها و کارکرد بد مرزها در قاچاق مواد مخدر و کالاهای دیگر، شرارت و ناامنی، برخی از نیروهای سیاسی منطقه‌ای و بین‌المللی و دخالت غرب، از جمله مواردی هستند که در این تحقیق به عنوان عوامل مخرب امنیت ملی کشورهای خاورمیانه، برشمرده شده‌اند.

قاچاق مواد مخدر با استفاده از سه عنصر بازار تقاضا، خشونت و فساد نهادهای دولتی، دامنه فعالیت خود را گسترش داده است به دلیل سود دهی فراوان مواد مخدر، میزان کشت و تولید آن در سطح جهان افزایش یافته است باندهای قاچاق مواد مخدر در انتقال مواد مخدر به بازارهای مصرف نقش مهمی دارند. عواملی مثل پیشرفت در صنعت، ارتباطات و توسعه شبکه‌های مالی و بانکی سبب گسترش باندها و شبکه‌های قاچاق مواد مخدر شده‌اند. این گروه‌ها با اعمال نفوذ در درون دولت بر سیاست‌ها و تصمیمات تأثیر می‌گذارند و امکانات و تسهیلات لازم را برای قاچاق مواد مخدر فراهم می‌کنند.

قاچاق مواد مخدر در شکل‌گیری و گسترش اقتصاد غیرقانونی و غیررسمی نقش مهمی دارد. اقتصاد غیررسمی اهمیت بازارهای قانونی را کاهش می‌دهد، از توسعه سرمایه‌داری مشروع جلوگیری می‌کند و باعث خروج کارآفرینان از عرصه اقتصاد می‌شود از طریق پولشویی عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه مثل قاچاق مواد مخدر به پول تمیز و قانونی تبدیل می‌شود پولشویی جرمی بدون مرز است و در شرایطی انجام می‌شود که بخش‌های غیررسمی اقتصاد فعال و بازارهای مالی توسعه نیافته باشند و فعالان بازارهای مالی قانونی و بانک‌ها نسبت به آن شناخت کافی نداشته باشند. گسترش مواد مخدر، قاچاق و مصرف آنها منجر به افزایش اقدامات کنترلی توسط مقامات امنیتی می‌شود به گونه‌ای که نیروهای امنیتی و نگهبانان زندان و دادگاه‌ها و و کارگران آسایشگاه‌ها و بیمارستان‌ها افزایش می‌یابند. تعقیب قاچاقچیان، فروشندگان و پخش‌کنندگان مواد و محاکمه‌ی آنها و نگهداری از آنها در زندان‌ها و مراقبت از معتادین در بیمارستان‌ها و آسایشگاه‌ها نیازمند نیروهای انسانی و مادی زیادی است و این بدان معنی است که اگر پدیده‌ی مواد مخدر انتشار و گسترش پیدا نمی‌کرد این نیروها

می توانستند به جای تلاش برای تعقیب قاچاقچیان و فروشندگان و پخش کنندگان و محاکمه آنها و مراقبت از معتادین و درمان آنها به سمت بهره وری بهتر در زمینه های بهداشتی و فرهنگی حرکت کنند. مصرف و اشاعه ی مواد مخدر منجر به خسارات مادی زیادی در کل جامعه می شود و جامعه و بهره وری آن را تحت تاثیر قرار می دهد. این خسارتهای مادی به میزانی است که برای خود مواد مخدر صرف و هزینه می شود: مثلاً اگر مواد مخدر در اراضی جامعه ای کشت شود که مواد در آن مصرف می شود این به معنای نابود شدن نیروهای کار انسانی است و هدر دادن زمین هایی است که برای کشت این مواد استفاده می شود زیرا به جای اینکه این اراضی برای کشت محصولات مورد نیاز جامعه استفاده شود و نیروی انسانی در آنچه که به نفع کشور است به کار گرفته شود که تولید کشور افزایش پیدا کند این اراضی برای کشت مواد مخدر مورد استفاده قرار می گیرند. اگر مواد مخدر به جامعه ی مصرف کننده، قاچاق شود این به معنای هدر دادن و صرف مبالغ هنگفتی است که به جای اینکه این پول را در آنچه که به نفع جامعه است هزینه کنند (مانند واردات مواد وساز و کارهایی که برای تولید به نفع جامعه است و آموزش و بهداشت) در راه پرداخت هزینه های کالای قاچاق خرج می کنند مصرف مواد مخدر به ایجاد نوعی بیکاری در جامعه کمک می کند زیرا اگر این پول در پروژه های عام المنفعه مصرف شود نیازمند وجود نیروی انسانی است و این امر باعث پیشرفت چشمگیر جامعه در زمینه های مختلف و افزایش نرخ تولید می شود. اما اگر این پول در راه های غیرقانونی و غیر شرعی مانند قاچاق مواد مخدر استفاده شود دیگر نیازی به نیروی کار انسانی نیست زیرا با نیروی کار بسیار اندک که از چشم مردم مخفی است (اصلاً به نظر نمی آید) انجام می گیرد (الامم المتحدة، ۲۰۲۲: ۶۷-۶۸).

بر اساس آمار ستاد مبارزه با قاچاق مواد مخدر سازمان ملل، در طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ کشور ترکیه، ایران و پاکستان به ترتیب در بین کشورهای خاورمیانه بیشترین آمار مواد مخدر کشف شده است. با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش شاخص های امنیت ملی در کشف مواد مخدر تاثیر گذار بوده است. بیشترین تراکم کشف مواد مخدر در محدوده کشور ترکیه، شمال سوریه و عراق و ایران افغانستان و پاکستان می باشد، که بیشترین کانون های جرم خیزی در این محدوده وجود دارد، که این محدوده از کشورهای خاورمیانه از وضعیت بحرانی تری از نظر گرفتار شدن در پدیده مواد مخدر و آسیب های آن نسبت به سایر مناطق برخوردار است. کشورهای قطر، امارات متحده عرب، کویت نسبت به سایر کشورهای خاورمیانه از نظر توزیع جرایم مواد مخدر از تراکم کمتری برخوردار می باشند. چنانچه

کشورهای منطقه تدابیر مهم و عاجلی برای مقابله با گسترش مواد مخدر اتخاذ نکنند امنیت ملی، سیاسی و اقتصادی این کشورها را به مخاطره می افکند.

۱۲. پیشنهادات

۱. تصویب قوانین و مقررات جدید و همچنین اصلاح قوانین و مقررات موجود .
۲. آگاهی از جنبه های مختلف مسائل مربوط به مواد مخدر.
۳. تقسیم مسئولیت بین وزارتخانه های مختلف، ادارات مرکزی و ادارات محلی
۴. لزوم همکاری وزارت کشور با وزارتخانه های بهداشت، کار، رفاه اجتماعی و آموزش به منظور ارتقای کیفیت امکانات درمانی در کشورها و ایجاد مراکز تخصصی‌تر برای کمک به افرادی که تحت درمان قرار گرفته‌اند.
۵. راه اندازی کمپین بررسی اثرات مضر سوء مصرف مواد مخدر بر سلامت و تندرستی افراد و خانواده های آنها و جامعه . که این اقدام باعث افزایش آگاهی و گسترده تر شدن آن در جوامع مذکور می شود.
۶. جهت خروج از دایره باطل فروپاشی اجتماعی و پیامدهای مرتبط با آن با ارائه یک رویکرد چند وجهی که شامل شهروندان ، خانواده ها و جامعه مدنی می باشد می توان مشکلات ناشی از مواد مخدر بر جامعه را کاهش داد که دولت و بخش خصوصی در کمسیون های مربوط به مواد مخدر توصیه و تصویب می کنند که برای جوانان باید فرصت تحصیل، کار و تفریح فراهم گردد (المهندی، ۲۰۱۳).
۷. قاچاق مواد مخدر و جرایم سازمان یافته طبعاً یک تجارت فراملی هستند که به سمت سود تمایل دارند. واکنش ها و نظارت ها باید ماهیت یکسان فراملی داشته باشند. در حالی که برخی از همکاری های موثر در خصوص اجرای قانون مبارزه با مواد مخدر در حال حاضر وجود دارد، نیروهای سیاسی در برخی از کشورهای منطقه به دلایل بی اعتمادی متقابل، سیاست داخلی یا تحمیل اولویت های خارجی منجر به کاهش همکاری ها شده اند. تعامل با مجریان قانون بین المللی و بازیگران توسعه در سطوح ارشد، اما همچنین در سطح متوسط، از اهمیت زیادی برخوردار است. مهمتر از همه، یک نقشه راه روشن باید توسط بازیگران سیاسی و توسعه ایجاد شود که بر روی آنچه فوراً با درگیری جاری در سوریه و عراق ، پس از مناقشه و درازمدت قابل دستیابی است، تمرکز کند.

اعمال حاکمیت قانون باید سنگ بنای هر نوع توسعه پایدار در منطقه خاورمیانه پس از جنگ باشد. چالش جنایات سازمان یافته و به طور خاص قاچاق مواد مخدر، دوام بلندمدت توسعه پایدار در خاورمیانه و فراتر از منطقه را تحت تاثیر قرار خواهد داد (Global Initiative against Transnational Organized Crime, 2016,7).

"این پروژه با حمایت مالی مرکز مطالعات و همکاری های علمی بین المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انجام شده است."

کتابنامه

- ابراهیم بای سلامی، غلام حیدر (۱۳۸۵)، چشم انداز توسعه ی پایدار شرق ایران، *تحقیقات جغرافیایی*، شماره ۷۷ صفحات ۴۶-۶۶.
- اطاعت، جواد (۱۳۷۴)، ویژگیهای ژئوپلیتیک خاورمیانه، *سلسله مقالات خاورمیانه شناسی*، ش ۴، تهران: مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۷۴ ش.
- افضلی، رسول؛ طباطبایی، عباس (۱۳۹۸)، چالش ها و ظرفیت های نواحی مرزی شرق کشور در مقابله با قاچاق مواد مخدر، *علوم و فنون مرزی*، سال: ۱۳۹۸، دوره: ۸، شماره: ۳ (30) صفحات: ۲۳-۴۶.
- الامم المتحدة (۲۰۲۲) *تقرير الهيئة الدولية لمراقبة المخدرات في عام، فيينا، منشورات الامم المتحدة،* كانون ثاني.
- المهندی، خالد حمد (۲۰۱۳) *المخدرات وآثارها النفسية والاجتماعية والاقتصادية في دول مجلس التعاون لدول الخليج العربية*، مركز المعلومات الجنائية لمكافحة المخدرات لمجلس التعاون لدول الخليج العربية
- بلقزيز، عبدالاله (۲۰۰۲) *"السياسة في ميزان العلاقة بين الجيش والسلطة"*، در الجيش و السياسة و السلطة في الوطن العربي، مركز دراسات الوحدة العربية، بيروت
- بنهري، عبدالله (۱۳۸۳) *"تأثير اعتياد و قاچاق مواد مخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران"*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم تحقیقات، دانشکده علوم انسانی، تهران.
- حق پناه، جعفر (۱۳۷۷)، قاچاق مواد مخدر و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، *مطالعات راهبردی*، پیش شماره ۲ صفحات ۱۷۰-۱۴۳.
- خدوری، مجید (۱۹۷۲) *"الاتجاهات السياسية في العالم العربي، دور الافكار و المثل العليا في السياسة"*، بيروت ۱۹۷۲.
- رضویان، محمدتقی (۱۳۵۸) *"خاورمیانه"*، تهران، ج ۱، ص ۱۸۲ - ۱۸۴.
- شوازی، عباس (۱۳۸۹)، رابطه جغرافیا و امنیت با تأکید بر نقش و کار ویژه نیروی انتظامی، *فصلنامه دانش / انتظامی*، سال نهم شماره ۴.

تحلیل فضایی و امنیتی مواد مخدر در خاورمیانه و ... (رضا التیامی‌نیا و دیگران) ۲۸۱

قربانی، ابراهیم؛ تقی فتاح، محمد؛ منصورفر، وحید و مختار بهرامی مهر (۱۳۹۱)، بررسی تهدیدات و تأثیرات قاچاق مواد مخدر از مرز بین ایران و افغانستان و عملکرد جمهوری اسلامی ایران در امر مبارزه، *فصلنامه علمی - ترویجی دانشکده علوم و فنون مرز، سال سوم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۱*.

قربانیان، حسن (۱۳۸۳)، *قاچاق مواد مخدر و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت، تهران *

محمدی، امین؛ عبدالوهاب، پورقاز؛ مائده؛ سادات رقیب (۱۳۹۲)، ساخت و اعتبار یابی مقیاس علل گرایش به سوء مصرف مواد مخدر در جوانان، مطالعه موردی استان خراسان رضوی، *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ۷ (۲۶): ۷۳-۹۳.

محمدی، حمیدرضا و محمدغنجی (۱۳۸۵)، چالش های ژئوپلیتیکی مواد مخدر در جنوب غرب آسیا (با تأکید بر ایران، پاکستان و افغانستان)، *فصلنامه ژئوپلیتیک*، بهار ۱۳۸۵، دوره ۲، شماره ۱ (۳): ۹۰ - ۱۲۱. موسایی، میثم؛ گرشاسبی فخر، سعید (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین بیکاری و قاچاق مواد مخدر در ایران، *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، سال اول، شماره ۲: ۱۴۵ - ۱۶۷.

میرمحمد تبار، احمد؛ مظلومی خراسانی، محمد (۱۳۹۶) "فراتحلیل تحقیقات انجام شده در حوزه مسائل اجتماعی ایران (با تأکید بر سوء مصرف مواد)"، *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، سال هشتم، شماره ۱.

Barzoukas, Georgios (2017). *Drug trafficking in the MENA, The economics and the politics*, November 2017, European Union Institute for Security Studies

Behera, B., (2013), Drug Trafficking as a Nontraditional Security Threat to Central Asian States, *Journal of International Relations*, 17(2) PP: 229-251.

Ewan W Anderson, *The Middle East: geography and geopolitics*, London, 2000; (1) p130-137.

Glantz, M.D.; Hartel, C.R. (2002). *Drug Abuse: Origins & Interventions*, American Psychological Association.

Global Initiative against Transnational Organized Crime (2016) The nexus of conflict and illicit drug trafficking Syria and the wider region, available at: <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-021-10705>

INCB, International Narcotics Control Board Report 2002, (New York, January 2002), p.7.

M.A.D.S.J.S Niriella (Jeeva Niriella) (2012), Effective Measures In Eliminating Illicit Drug Using And Trafficking: Sri Lankan Experience, E. Department of Public and International Law, Faculty of Law,

McPherson, C., Boyne, H., & Waseem, R. *Understanding the Factors that Impact Relapse Post-residential Addiction Treatment*, a Six Month Follow-up from a Canadian Treatment Centre. J Alcohol Drug Depend. 2017; 05 (03).

Michael G Kort, *The handbook of the Middle East*, Minneapolis, 2008 ;(11); p11.

Mokri, A. (2011). *Instructions for psychoactive drug abuse treatment based on modified matrix pattern*. Ministry of Health and Medical Education, Office of Mental Health, Social and addiction.

- Nurco, D.N. et al (1991). "Recent research on the relationship between illicit drug use and crime", *Journal of Behavioral and the Law Sciences*, 9(3), PP: 221–242.
- Piazza, J. A (2011). *The Illicit Drug Trade, Counternarcotic Strategies and Terrorism*, Public Choice, 149 (4), PP: 297-314.
- Singh, N.K. & Nunes, W (2013). "Drug Trafficking and Norco-terrorism as Security Threats: A Study of India's North-east", *India Quarterly*, 69(1), PP: 65–82..
- UNODC ARQ & GOV & HONLAP (2020) World Drug Report, 2000 - 2022 <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- UNODC ARQ & GOV(2020) World Drug Report, 2000 - 2022 ,available at :<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- UNODC ARQ (2020) World Drug Report, 2000 - 2022. ,available at : <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- World Drug Report. (2013). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) ,available at : <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- World Drug Report. (2014). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) ,available at : <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- World Drug Report. (2018). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). ,available at : <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>
- World Drug Report. (2020). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). ,available at : <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>